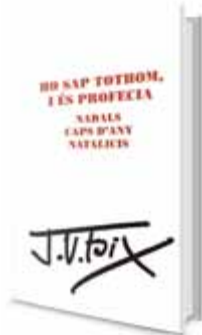

El dia més clar de l'any

La Fundació J.V. Foix ha publicat l'edició facsímil dels Nadals, Caps d'Any i Natalicis que el poeta va trametre als familiars i amics durant 28 anys

HO SAP TOTHOM, I ÉS PROFECIA. NADALS, CAPS D'ANY, NATALICIS
J.V. Foix

Edició: Margarida Trias i Joan Ramon Veny-Mesquida, amb un estudi de Jordi Cerdà Subirachs

Editorial: Aula Màrius Torres / Fundació J.V. Foix / Pagès Editors Lleida, 2017
Pàgines: 280
Preu: 20 euros

Des de l'any 2000, a l'hora de les festes de Nadal i Cap d'Any, la Fundació J.V. Foix gairebé sempre ens sorprèn molt agradablement amb alguna publicació de materials inèdits o no recollits que procedeixen dels arxius del llegat del gran poeta. Al llarg de 17 anys la Fundació ha editat amb gust, rigor i encert 13 bellíssims volums que apleguen una gran diversitat documentació com ara enregistraments de la veu del poeta, entrevistes, poemes en prosa, poemes en vers, nades, sonets, telepoemes, contes, cartes, cròniques...

Amb la publicació del 2017, *Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis*, però, la Fundació, amb Jordi Maderne –que n'és el president– al capdavant i la dedicada, infatigable i creativa Margarida Trias, directora, al peu del canó diàriament, ha sobrepassat totes les grans fites assolides en anys anteriors. Es tracta d'una petita caixa o carpeta que conté l'edició facsímil exacta, en color i a escala real, dels 11 Nadals (1948-1958), 13 Caps d'Any (1960-1972) i 4 Natalicis (1973-1976) que J.V. Foix va compondre, dissenyar, publicar i trametre als seus familiars i amics durant més d'un quart de segle.

L'edició és el fruit d'una col·laboració entre la Fundació J.V. Foix, la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida i Pagès Editors, també de Lleida, i han tingut cura del laboriós procés d'edició Margarida Trias i l'especialista Joan-Ramon Veny Mesquida. La caps o carpeta, doncs, conté els 28 facsímils, un CD amb la veu del poeta llegint 10 de les felicitacions i un quadern amb el llarg estudi introductor de Jordi Cerdà Subirachs, el primer assaig de conjunt que ressegueix amb intel·ligència aquest vessant tan important de l'obra de Foix.

Tot això vol dir que primera vegada en la història disposem de tots els materials

necessaris per llegir en condicions els Nadals, els Caps d'Any i els Natalicis de Foix, aquestes petites però precioses publicacions que el poeta creava any rere any i enviava a devers 400 recipients, en els moments més àlgids de la llista de la tramesa.

Finalment, disposem de totes les felicitacions, amb les il·lustracions corresponents i respectius de Salvador Dalí, Josep Mompou, Joan Ponç, Josep Guinovart, Josep Obiols, Modest Cuixart, Antoni Tàpies, Jordi Mercadé, Joaquim Sunyer, Francesc Galí, Apel·les Fenosa, Joan Miró, Jaume Mercadé i Frederic Amat, a més a més dels gravats històrics que van adornar 15 de les trameses tardanes. En vida de Foix, les 28 felicitacions van nodrir dos llibres: 6 poemes van aparèixer a *On he deixat les claus...* (Amic de les Arts, 1953) i 12 van formar la base d'*Onze Nadals i un Cap d'Any* (Amic de les Arts, 1960, premi Lletre d'Or 1960).

Tot esperant la recuperació

Personalment, he de confessar que estic més content que unes pasqües (mai millor dit) amb aquesta esplèndida publicació. Espero sincerament que doni peu a una recuperació d'un dels llibres fonamentals dins el cànon de Foix. De fet, tots els llibres de Foix són fonamentals i *Onze Nadals i un Cap d'Any* no és cap excepció a la regla general que acabo d'anunciar. No hi ha obres menors a la producció general de Foix. O el llibre era de primera línia o no calia que es publicués. Foix era molt exigent, implacable i escrupolós amb la seva obra.

Onze Nadals i un Cap d'Any sempre ha tingut una recepció desigual a la literatura catalana. Per un costat, és un dels llibres potser més coneguts i populars del poeta i, de l'altre, és el llibre potser més infravalorat de la seva obra. Sempre, *a priori*, s'ha considerat una obra menor perquè supo-

sadament es tractava d'un recull de *poésies de circonstance*, és a dir, poemes d'interès puntual que responien a un estímul concret sense arribar a assolir la universalitat i atemporalitat de la gran lírica.

Com a exemple del tracte crític residual que han rebut les felicitacions només hem de citar l'esplèndida monografia *La poesia de J.V. Foix* (1974), de Pere Gimferrer. Al seu brillant assaig l'autor d'*Els miralls* relega *Onze Nadals i un Cap d'Any* a només un parell de pàgines al capítol final, *Sobre els altres llibres en vers*. A més, el poeta-crític deixa entreveure tres mancances del poemari: la falta d'unitat del conjunt, la voluntat abastable del text i el fet que no siguin autèntics poemes religiosos.

Aquestes idees de Gimferrer han corregut com la pólvora i s'han repetit fins a la sacietat, quan, en realitat, no corresponen gens a la realitat i veritat del cas. *Onze Nadals i un Cap d'Any* és un llibre ben unitari i justament la nova publicació de la Fundació Foix ens permetrà estudiar a fons la tria de poemes que Foix va fer per construir el poemari. *Onze Nadals i un Cap d'Any* és un llibre d'una extraordinària complexitat, que no es desmarca gens de la tònica general de la producció general de Foix. I *Onze Nadals i un Cap d'Any* és un llibre d'autèntics poemes religiosos, sempre entesos des del mateix punt de vista que T.S. Eliot al seu magistral *Dimecres de Cendra* (1930). Segons Eliot hi havia dos tipus de poesia religiosa: la previsible i tradicional, per una banda, i la innovadora i moderna, de l'altra, que "explora l'experiència de l'home a la recerca de Déu, i

La poesia religiosa de Foix és de recerca

intentant explicar-se a si mateix els seus sentiments humans més intensos en referència a un objectiu diví" (carta a William Force Stead, 9 d'agost del 1930). La poesia religiosa de Foix a les seves felicitacions és, doncs, la poesia de la recerca, de l'aspiració, de la interioritat profunda, de l'autenticitat...

L'aparició de *Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis* ens ajudarà a superar prejudicis enquistats i a comprendre a fons un aspecte indispensable de la magna obra que és la poesia lírica de J.V. Foix. I, posats a demanar, la plena recuperació de les felicitacions de Foix, tant de bo que es faci extensiva a una altra gran obra lírica condemnada a l'infern de les obres menors i secundàries: *Del joc i del foc* (1946), de Carles Ribà!

Per tal d'entendre bé les felicitacions de

Foix a *Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis* és indispensable que entenguem que són el resultat genial de l'encavallament de tres tradicions, una de llunyana o remota i dues de més properes o immediates. La més llunyana o remota és la tradició clàssica i antiga de les nades que es remunta al segle XIV, tal com ens va ensenyar Josep Romeu a la seva coneguda monografia *Les nades tradicionals. Estudi i crestomatia* (1952).

I en aquest sentit, quan parlem de Foix, sempre hem de tenir en compte com va posar la seva obra a la disposició de la vertebració d'una tradició literària catalana sense buits, salts o llacunes, és a dir, una tradició contínua i ininterrompuda. Foix es prestava a la missió de la complementarietat d'"omplir forats" a la tradició per

El s.XIV va començar la tradició de les nades

rectificar o esmenar deficiències. Foix era un devot constructor de la normalització de la tradició poètica catalana. D'aquesta manera, hem de veure *Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis* com una operació de recuperació i prolongació d'una tradició antiga, clàssica i genuïnament catalana que va arrencar de l'edat mitjana i es va reprendre amb força als segles XVIII i XIX.

Després, tenim les dues tradicions més properes i immediates, la tradició de l'eclosió de la modernitat i la tradició de la represa cultural durant els àrids anys de la postguerra franquista. Una de les vies de la modernitat va ser justament la reapropiació de la tradició antiga i clàssica en termes d'una reinterpretació estrictament ajustada als valors estètics i artístics de la més radical modernitat no rupturista. Es tractava d'un ús creatiu de la tradició o d'una posada al dia de la tradició. En aquest sentit, podem pensar en els poemes nadalencs de Joan Maragall, Josep Sebastià Pons, Joan Salvat-Papasseit i Josep M. de Sagarra. Com tots els poetes esmentats, Foix va voler ser un modernitzador en tota regla de la nadala tradicional, tal com ho va ser T.S. Eliot amb alguns dels seus meravellosos *Ariel Poems*, publicats per Nadal, sobretot, entre el 1927 i el 1931.

I, finalment, tenim el panorama de la represa cultural en les dramàtiques condicions de la postguerra. Durant aquesta època clarament resistencial es va recuperar el costum d'escriure i enviar nades i van proliferar moltíssim, fins i tot entre poetes com Agustí Bartra (*Els tres Reis*) i Josep Palau i Fabre (*Nit de Nadal*), tan poc

El poeta J.V. Foix en una imatge del 1983
ARXIU

Josep Palau i Fabre, Antoni Tàpies, J.V. Foix i Joan Rigol el gener del 1985, brindant durant la presentació del llibre 'L'estació', amb textos de Foix i il·lustracions de Tàpies
ROBERT RAMOS

sospitosos d'una actitud de fe cristiana. Era un acte de militància i resistència cultural i era un acte de defensa i recuperació de la tradició, amb la condició especial que la temàtica permetia un marge de burla de la censura d'aquells anys. Aquesta autèntica revifalla de l'escriptura de nadalles va suscitar la publicació de dues antologies de l'època: Montserrat Borrat, *Antologia lírica. Lencís de Nadal* (1947), i Tomàs Garcés, *Llibre de Nadal* (1951).

A més, en el cas particular de Foix, per mitjà de les seves felicitacions anuals, el nostre poeta va generar una autèntica reafirmació nacional de la identitat catalana, a base de produir una explosiva síntesi entre tradició i modernitat. En aquest sentit, Foix va eixamplar els registres expressius de la llengua i va eixamplar el ventall de les opcions estètiques de les solucions a l'hora de formalitzar el discurs poètic. Per una altra banda, fins i tot, va evocar la mateixa presència física del país a partir d'una veritable cartografia que es detecta a les constants referències topogràfiques que creuen el país, sobretot, de nord a sud, de Banyuls a Salou, de Port de la Selva a Prades... Paral·lelament, submergides a les felicitacions de Foix hi trobem moltes nocions de geografia humana per descriure les activitats de treball i els valors morals que defineixen la seva comunitat.

Cal veure, doncs, el gruix dels poemes

d'*Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis* en el marc d'aquesta marcada voluntat de salvar, protegir i reconstruir el país des de la llengua i la literatura. J.V. Foix, amb *Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis* (1948-1976) i *Onze Nadals i un Cap d'Any* (1960), i To-

És una síntesi entre tradició i modernitat

màs Garcés, amb *Grèvol i molsa* (1953), una mostra antològica de les nadalles que va escriure l'autor d'*El caçador* entre el 1942 i el 1982, van ser els dos autors que van dedicar un esforç més sostingut al conreu de les felicitacions al llarg dels anys.

Ara bé, a banda de Foix i Garcés, aquesta època ens ha deixat una sèrie de poemes esplèndids de tema nadalenc d'autors de la talla de Carles Riba, Pere Quart, Salvador Espriu, Blai Bonet i Joana Raspall, per citar només alguns exemples.

Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis és una gran oportu-

nitat per a tots els lectors de poesia catalana. És una oportunitat per conèixer millor un aspecte de la lírica catalana tradicional i moderna com és la felicitació de Nadal i de Cap d'Any. És una oportunitat d'or per conèixer més a fons un dels grans poetes catalans de tots els temps. Sempre m'he quedat molt sorprès davant la falta d'interès real de crítics, acadèmics i lectors per explorar aquesta magnífica parcel·la de l'obra general de Foix.

En l'àmbit temàtic és d'una riquesa que només es pot qualificar d'extraordinària: la temporalitat i l'atemporalitat, la felicitat, el dolor, la pau, la identitat, la integritat i la fragmentarietat, l'amor humà i l'amor diví, la vida i la mort, la permanència i el canvi, la fe, l'esperança, la salvació, el dubte i la por, la matèria i l'esperit, la transcendència, la consciència, la raó, la continuïtat, l'autoreferencialitat, la llengua, el país... Amb tota la raó del món, a la seva introducció, Jordi Cerdà Subirachs parla de Foix com a *poeta doctus*.

Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis també permet una aproximació interdisciplinària en estudiar la xarxa de relacions que existeix entre els textos de Foix i les diferents obres d'art que decoren la coberta de les felicitacions.

La pura veritat: espero grans resultats de l'edició d'*Ho sap tothom, i és profecia. Nadals, Caps d'Any, Natalicis*. *